

Չորսիորեցու օրով: Գուրի վկայաբանութիւնը Աթոսի ժողովածուի մէջ, որից հանել է հեղինակը իւր նիւթերը, վերջիններից մէկն է. գուցէ այս թուականը թարգմանութիւնների վերջին տահմանը լինի:

Տասն եւ մեկերորդ՝ Գուրի և Տերեման եղբայրների վկայաբանութիւնն է, որն հայերէն բնագիրը դեռ ևս յայտնի չէ:*

Բացի սոցանից պ. Մառք յիշում է երեք ուրիշ վկայաբանութիւններ, որոնց հերոսները թէև Հայոց եկեղեցու սրբեր չեն, բայց թարգմանութեան հայերէնից: Վասկոնսելի կարող է լինել միայն մէկը. — Վկայաբանութիւն սրբուհոյն Գորանդատոյ:

Այս վկայաբանութիւնը կրճատ խմբագրութեամբ հրատարակուած է և յունարէն, Բագմաթիւ հայերէն բառեր կան դործածուած այս վկայաբանութեան մէջ, ինչպէս գունդի մարտի վանի, ճոմի, քաւականի, աւարի համբոյր (համբոյր), վիշապի, սկնկապանի, տակայն այս բառերը քաղաքացիութիւն են ստացած Վրաց լեզուի մէջ, ուստի և դժուար է թարգմանութեան վերադրել: Մնացած երկու վկայաբանութիւնների մասին հաստատութեամբ կարելի է պնդել, թէ հայերէնից են թարգմանուած. մէկը Գէորգ զօրավարի վկայաբանութիւնն է, որն մասին յիշեցնիք արդէն, միւսը Յեղեթուզդի որից աստերէն միայն մի քանի տող է մնացած: Վրացերէնը հայերէնի բառացի թարգմանութիւնն է, Ժ. դարում Վրաց Արսենիոս պատրիարքը յիշում է այս վկայաբանութիւնը:

Տետրակի վերջում հեղինակը խոստանում է աւելի մանրամասնութիւններ տալ, երբ Աթոս լեւան վերայ հաւաքած նիւթերը կհրատարակէ: Ներկայ գեղուցման նպատակն էր յիշեալ փաստերով ջրել Հայոց և Վրաց նախկին մատենագրութեան յարաբերութեան գէտ եղած կարծիքները և ապացուցանել, որ արդարև Վրացերէն են Հայոց քաղաքակրթական աղբյուրութեան տակ, որով և պէտք է բացատրել յիշեալ թարգմանութիւնների պատճառը:

Լայն է տեսել մեր պաշտօնակից և բարեկամ պ. Մ. Արեղեանցի զգալարական շարադրութիւնը—Der armenische Volksglaube, Leipzig, 1899—Հայոց ժողովրդական հաւատք—վերնագրով: Ժողովրդական բանահյուսութեան, առասպելների ու սուամասերութեան համար մի գեղեցիկ գործ, որն մասին հետեւեալ համարում կհասնեց:

Գ. Վ. Յովսէփիան.

* Պ. Մառք այժմ պիտի գտնուի ինի և հայերէն. մի մասնատր նամակով հարցրել էր մեզ նոյն վկայաբանութեան սկսումը: Մեր մասնադատանի Յայմատուրհեթի մէջ անխաբի նշաւ գտնել այս վկայաբանութիւնը:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ-Բ

Բուդղայի նուիրական առամբ. — Ուսուցչական Վերենէն իր ճանապարհորդական նկարագրութեանց մէջ, ի միջի այլոց, հաղորդում է, որ բուդղայականների այդ զարաւոր սրբութիւնն այժմ Յէյլոն կղզու Վանդի քաղաքի հոյակապ տաճարներից մէկի մէջն է պահուում և թէ վերջին ժամանակներս, երբ Սիամի թագաւորն այդ քաղաքում էր գտնուում, ի հանգէս էր դրուած: Հաստ հետաքրքիր է այդ ատամի պատմութիւնը, երբ 1560 թուին Փորթուգալացիները տիրեցին Դաւինա քաղաքին, Բուդղայի այդ իբր թէ իսկական համարուած ատամը նրանց ձեռքն ընկաւ և վերջը տարուեցաւ Գոու քաղաքը, եւ թէ Լնդկաստանի Պեգու նահանգի թագաւորն 400,000 ոսկի առաջարկեց քրիստոնեաներին, սակայն ի զուր, Բոյի արքեպիսկոպոսը վճռել էր միանգամ ընդ միշտ ոչնչացնել հեթանոսների սնոտիպաշտութեան այդ առարկան: Փոխարքայի և նրա զրանիկների ներկայութեամբ եպիսկոպոսն ինքն իր ձեռքով ձեռնեց սանդի մէջ Բուդղայի կարծեցեալ ատամը, ստացուած փոշին այրեց կրակարանում, իսկ մոխիրն ամբողջովին ծովը լցրեց: Սակայն չանցաւ մի քանի տարի և ահա բուդղայականների մէջ լուր տարածուեցաւ, թէ Բուդղայի ատամը Յէյլոնումն է գտնուում և կատարուած հրաշքի շնորհիւ բուդղայականներն առաջուանից էլ աւելի սկսեցին յարգել ու պաշտել:

Ահանատեսի մէկը վկայում է, որ այդ ատամը փղոսկրի մի սրած կտոր է, որի երկարութիւնը երկու, իսկ հաստութիւնը մօտաւորապէս մի վերջոյ է:

* *

Չիւական պարզել. — Չինաստանի այրի կայսրուհին Տզա—Տչի իշխանին երկրորդ, իսկ Տզա—Լիեւու իշխանին երրորդ կարգի մի մի պատուաւոր սուր է ընծայել, իբրև առանձին պարգև և իւր բարեհաճ ողորմածութեան շնորհ:

Այդ տեսակի սրերն «Հանգ—Փանգ» են կոչուում: Ով այդպիսի սուր կրելու պատուին է արժանանում, նա միևնոյն ժամանակ իրաւունք է ստանում զլիսատելու ոճրագործներին, առանց բարձրագոյն թոյլտուութիւն ձեռք բերելու և կամ ուշադրութիւն դարձնելու յանցաւորի ծագման ու նրա տէրութեան մէջ բռնած դիրքին:

«Հանգ—Փանգ» սրերի իրաւունքի հաստատութիւնը խորին հնութեան մէջ է թաղուած, երբ բարձրագոյն պաշտօնեաներին, որոնք իրենց

Հաւատարիմ ծառայութեամբ աչքի էին ընկնում, իբրեւ պարգև էին տրուում:

Աւերջին ժամանակներս այլ ևս «Շանգ—Ֆանգ» չէր բաշխուում. այդ պատուաւոր սրի վերջին կրողը Մոնղոլիայի զօրապետ Սայ—շանգ—ախ—ն էր, որը թագաւորական տան մատուցած իր անձնուէր ծառայութեամբ և մանաւանդ ապստամբ Տայ պինգ—ներին զսպելով արժանացաւ կայսրի այդ շնորհին և միաժամանակ նշանակուեցաւ զօրքի ընդհանուր հրամանատար:

* *

Թղուկ ծառեր.—Արեւմտեան Ափրիկայում մօտ ժամանակներս մի անտառ է գտնուած, որի մակերևոյթը հազիւ միայն 6 քառակուսի հազարամետր տարածութիւն է բռնում: Այդ անտառի ծառերի բարձրութիւնը 30 սանտիմետրից (6 1/2 վերջոկ) աւելի չէ, այն ինչ նրանց հաստութիւնը երբեմն մինչև 3 մետրի (4 1/3 արշին) է հասնում: Նրանց տերևները շատ հաստ են ու լայն, իսկ կարմիր ծաղիկներն երկար փնջեր են կազմում ու կախ ընկնում: Այսպէս ուրեմն, նոյն իսկ Ափրիկայում ապրող թզուկ ժողովրդի հանգէպ, կարելի է, այս թզուկ ծառերի անտառը դնել, որով կենդանիների ու բոյսերի մէջ գոյութիւն ունեցող համեմատութեան աստիճանն աւելի կատարեալ է դառնում: Առհասարակ թզուկ ծառերը խիստ շատ են գնահատուում և մշակուում են յատկապէս 2ինաստանում և ճափոնիայում, որտեղ հազուադիւստ չեն այնպիսի ծառեր, որոնք թէև յիսուն տարուց աւելի է ինչ գոյութիւն ունին, բայց 30—40 հազարերորդ մետրից (5/4 վերջոկից մինչև մի վերջոկ) բարձր չեն:

Ինչ կարծիք, շատ ցանկալի կլինի իմանալ այն բնական պայմանները, որոնք նպաստում են այդպիսի շնչին մեծութեան ծառեր յառաջ գալուն:

* *

Վիրխարի մակնիդ.—Մի հնարագէտ ամերիկացի կարողացել է իւր ագարակում 5 ոտնաչափ երկարութեան և 230 գրուանքայ ծանրութեան ճակնդեղ ածնցնել: Ի հարկէ, այդպիսի հսկայական մեծութեան արմատը փափուկ ու քնքոյշ լինել չի կարող, ինչպէս սովորական փոքրիկ ճակնդեղն է, և ուրեմն կտրեւելու համար սղոց և կամ կացին հարկաւոր կլինի գործ դնել: Սակայն ամերիկացի պարոնը յայտարարել է, որ իւր ճակնդեղը այնու ամենայնիւ մեծ ծառայութիւն կարող է մատուցանել մարդկութեան. երբ երկրիս երեսից անյայտանալու լինին անտառները, այն ժամանակ գետնի տակը կարելի կլինի ճակնդեղի անտառներ ձգել:

* *

Աշխարհիս ամենամեծ աղամեղը.—„Das Neue Blatt“ թերթի խօսքերին նայելով, այժմս Լոնդոնում վաճառուում է այդ թանկագին քարը մի միլիոն ֆունտ ստերլինգով (6,300,000 ռ.), Այդ աղը «Նգէր—ֆաունտէն» է կոչուում և իւր մեծութեամբ գերազանցում է մինչև այժմս յայտնի եղած ագամանդներից, «Բեզէնա»ից, «Կոխինուր»ից, «Իմպերիալ»ից, «օրլով»ից և այլն:

«Նգէր—ֆաունտէն»-ը 273 կարատ (13 միլաւրից աւելի) է կշռում և ունի հիանալի կապոյտ գոյն, իսկ ձեռք նման է սառցի սլուլի: Երկարութիւնը 3, իսկ տրամագիծը՝ ամենալայն մասում՝ 2 մատնաչափ է:

Գտնել է Ափրիկայում: Օրանժի հասարակապետութեան մէջ, մի խափշիկ, որին հազար ֆունտ ստերլինգ փող է տրուել, բացի զանազան ընծաներից, որոնք զգալիտարար նրա հոգով և թէ մարմնով կորչելուն պատճառ դարձան:

ՅԱՆՎԱՐԻ ԵՐԵՐԵՏԻ 1899 թ. ՄԱՅԻՍ.

ՊԱՏՄԱԿԱՆ—ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

I.

ԽՈՍՐՈՎԻԿ ԹԱՐԳԱՐԱՆԻՉ

(Ը. դար).

Ա.

Խոսրովիկ Թարգմանիչը Ը. դարու սակաւթիւ և անտիպ մատենագիրներից մէկն է, մեր եկեղեցու պատմութեան և դաւանարանութեան կարեւոր մի յիշատակարան: Շատ ժամանակ չէ անցել նորա յայտնութեան օրից, որի առիթն եղաւ մեր շնորհունակ միարանակից Գալուստ Տ. Մկրտչեան: 1892 թ. «Արարատ»-ի Դ. համարի մէջ նա մի հատուած հրատարակեց «Արատասանութիւն Խոսրովիկայ Թարգմանչի ի մենամարտին Դաւթի և Գողիթի» վերնագրով համարելով այն Ղազար Փարպեցու յիշած * Խոսրովի գործ: Բայց ոչ այլ ինչ էր

* Թուղթ առ Վահան 1873. եր 606.